

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 16809
Tarih : 06-11-2025

Özgül SAKİ
İstanbul Milletvekili

10/3361

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Göç İdaresi Başkanlığının verilerine göre Türkiye genelinde 25 ilde toplam 18 bin 780 kişilik kapasiteye sahip 32 geri gönderme merkezi (GGM) faaliyet göstermektedir. 2010'lu yıllardan itibaren sayısı hızla artan bu merkezler, idari gözaltı, keyfi alıkoyma, kötü muamele, cinsel şiddet, çocuk istismarı ve sınır dışı tehditleriyle kamuoyunun gündemine gelmektedir. Resmî açıklamalara karşın, sahada yürütülen bağımsız gözlemler ve insan hakları örgütlerinin tespitleri arasında ciddi tutarsızlıklar bulunmaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye genelindeki geri gönderme merkezlerinin sayısı, işleyişi, idari ve hukuki denetim süreçleri, yaşanan insan hakları ihlalleri, tutulan kişilerin barınma koşulları, sağlık ve iletişim haklarına erişimleri ile şiddet görme ve zorla geri gönderme iddialarının hukuki, ekonomik ve toplumsal açıdan bütün boyutlarıyla araştırılması; geri gönderme merkezleri yerine birlikte yaşama ve uyum kanallarının kurulması amacıyla Anayasa'nın 98. ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105. maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ederiz.

ÖZGÜL SAKİ

İstanbul Milletvekili

GEREKÇE

Cumhurbaşkanlığı'nın 2025 Yılı Programında ve İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarında, Türkiye'nin Suriye ve Afganistan başta olmak üzere mülteci geri dönüşlerini hızlandıracağı, bunun "uluslararası normlara uygun, gönüllü ve onurlu" biçimde yapılacağı ifade edilmiştir. Ancak sahadaki gözlemler, "gönüllülük" unsurunun tartışmalı biçimde uygulandığını; birçok mültecinin idari baskı altında "geri dönüş formlarını" imzaladığını göstermektedir.

Türkiye'de son yıllarda hızla artan göçmen karşıtı söylemler, güvenlikçi politikalar ve yargısal denetimden fiilen muaf uygulamalar, geri gönderme merkezlerini yalnızca idari gözaltı mekanları olmaktan çıkarmış; göçmenlerin temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı, keyfi alıkoyma, kötü muamele, şiddet, tehdit ve zorla geri gönderme uygulamalarının yaygınlaştığı "hapishanelere" dönüştürmüştür. "Gönüllü geri dönüş" adı altında imzalatılan formlar, "tahdit kodları" ile uygulanan fiili seyahat yasakları, "idari gözetim" altında sınırsız tutulma örneklerinin tümü, yürütmenin yargı denetimini devre dışı bıraktığını açık olarak göstermektedir. Bu durum, Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği ilkesini (Madde 19) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin özgürlük ve güvenlik hakkını (Madde 5) açık biçimde ihlal etmektedir.

Geri gönderme merkezlerindeki ihlaller, sadece göçmenlerin değil, Türkiye'de hukuk devletinin tüm yurttaşlar bakımından zayıflayan güvencelerinin de göstergesidir. Amnesty International ve Human Rights Watch'un 2023–2024 raporlarında Türkiye'deki geri gönderme merkezlerinde "işkence ve kötü muamele yasağının sistematik biçimde ihlal edildiği", "avukat ve aile erişiminin engellendiği" ve "geri gönderme kararlarının etkin yargısal denetimden geçmeden uygulandığı" belirtilmektedir. Göç Araştırmaları Derneği (GAR) tarafından hazırlanan 2024 tarihli "Türkiye'de Geri Gönderme Rejimi" raporunda da bu merkezlerdeki uygulamaların uluslararası koruma hukukuna aykırı olduğu; geri göndermeme (*non-refoulement*) ilkesinin fiilen askıya alındığı vurgulanmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT), 2025 baharında yaptığı açıklamada Türkiye'deki gözaltı ve geri gönderme merkezlerine ilişkin "ziyaret sonuç raporlarının kamuya açıklanmadığı" uyarısında bulunmuştur. Avrupa Birliği kurumları ise Türkiye'ye sağlanan "Göç Fonları'nın (FRIT II) insan hakları koşullarına bağlanması

gerektiğini yeniden gündeme taşımıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Türkiye'nin "bölgesel yük paylaşımı" talebine anlayış gösterse de, geri gönderme süreçlerinde bireysel değerlendirme hakkının ihlal edilmemesi gerektiğini vurgulamıştır.

Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), BM İşkenceye Karşı Sözleşme (CAT) ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (CRC) başta olmak üzere, kişilerin geri gönderilmeme (non-refoulement) ilkesini koruma yükümlülüğü altındadır. Ancak geri gönderme merkezlerinde, özellikle Afganistan, Suriye, İran, Nijerya ve Somali kökenli göçmenlerin keyfi biçimde sınır dışı edildiği, hukuki yardım hakkına erişemedikleri, tahdit kodları aracılığıyla idari takibata uğradıkları ve avukat görüşmelerinin engellendiği çok sayıda raporla belgelenmiştir.

Basına ve sivil toplum raporlarına yansıyan son örnekler de bu tabloyu somut biçimde ortaya koymaktadır.

Bugüne kadar İstanbul Arnavutköy, Çatalca, Tuzla, İzmir Harmandalı, Aydın, Van, Kırklareli Pehlivan köy ve Iğdır Tuzluca vb. geri gönderme merkezlerinde tutulan mültecilerin avukat erişimi, hijyen, sağlık ve tecrit koşullarıyla ilgili raporlar yayımlanmıştır. İzmir Harmandalı Raporu (Nisan–Temmuz 2025), bazı kişilerin aylarca hukuki statüleri belirlenmeden tutulduğunu; "geri gönderme kararının fiilen bir cezalandırma aracına dönüştüğünü" ortaya koymuştur. Van Geri Gönderme Merkezi yakınında 2025 Temmuz'unda yaşanan ölüm olayı, bağımsız soruşturma taleplerini gündeme getirmiştir. Aydın Geri Gönderme Merkezinde 2025 Ağustos'unda bir grup Afgan mültecinin "zorla geri gönderme"ye direnişi sonucu yaşanan şiddet olayları, ulusal basında geniş yer bulmuştur.

Bugün bu merkezlerde tutulan binlerce kişinin hukuki statüsü belirsizdir. Yargıya erişimleri sınırlı, tercüman ve avukat desteği çoğu zaman yoktur. Kadın, çocuk, LGBTİ+ ve engelli göçmenler ise çoklu ayrımcılığa maruz kalmakta, sağlık hizmetlerine erişimleri engellenmekte, psikolojik travmalar derinleşmektedir. Bu koşullar, yalnızca uluslararası yükümlülöklere değil, insanlık onuruna da aykırıdır.

AKP iktidarının göçmen politikası, bir yandan Avrupa Birliği ile "geri kabul anlaşmaları" üzerinden dış finansman sağlama aracı olurken, diğer yandan içeride "millî güvenlik" ve

“toplumsal huzur” söylemleriyle otoriter tahakkümü yeniden üretme mekanizması haline gelmiştir. Bu çelişkili ikili yapı hem hukukun hem demokrasinin sınırlarını daraltmaktadır. Bu nedenle, geri gönderme merkezleri meselesi yalnızca göçmen haklarına dair bir idari başlık değil; Türkiye’de hukuk devletinin geleceği, demokratik denetim mekanizmalarının varlığı ve yürütme erkinin sınırları açısından da bir turnusol işlevi taşımaktadır. TBMM’nin görevi, görünmez kılınan bu alanı kamusal denetime açmak, hesap verebilirliği yeniden tesis etmek ve insan onuruna dayalı bir göç politikası için kurumsal bir eşik yaratmak olmalıdır.

Tüm bu nedenlerle, Türkiye genelindeki geri gönderme merkezlerinin sayısı, işleyişi, idari ve hukuki denetim süreçleri, tutulan kişilerin koşulları, sağlık ve iletişim haklarına erişimleri ile zorla geri gönderme iddialarının tüm yönleriyle araştırılması; merkezlerin insan haklarına uygun olmayan şekilde yönetildiğinin ortaya konularak, geri gönderme merkezlerinde yaşayan göçmenlerin hukuki, ekonomik ve toplumsal sorunlarının kapsamlı bir şekilde incelenmesi amacıyla Meclis Araştırma Komisyonunun kurulması büyük önem taşımaktadır.

1	PERİHAN KOCA DOĞAN	MERSİN	
2	SIRRI SAKIK	AĞRI	
3	OSMAN CENGİZ ÇANDAR	DİYARBAKIR	
4	ÖMER FARUK HÜLAKÜ	BİNGÖL	
5	ONUR DÜŞÜNMEZ	HAKKARİ	
6	SEMRA ÇAĞLAR GÖKALP	BİTLİS	
7	BURCUGÜL ÇUBUK	İZMİR	
8	CELAL FIRAT	İSTANBUL	
9	SİNAN ÇİFTYÜREK	VAN	
10	HEVAL BOZDAĞ	AĞRI	
11	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
12	YILMAZ HUN	IĞDIR	
13	NEJLA DEMİR	AĞRI	
14	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
15	ALİ BOZAN	MERSİN	
16	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
17	GÜLDEREN VARLI	VAN	
18	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
19	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	